

Nûçeya Samî Bêrbang
Berdevkên şer
dawî li nîqaşa
aştiyê anîn

Rûpel 3

Roger Lescot
Analîzeke lêkolînî
li ser Destana
Memê Alan (2)

Rûpel 4-5

Gotara A. Melik Firat
Tu kê
diteqilînî,
binê wî vala ye!

Rûpel 13

NAVEROK

Necmedîn Xulamî: Huner rengvedana jiyane ye

6

M. Agirî: Aysel winda kirin, lê cihê wê vala nema

7

Edla Deniz: Bîranîna Hüseyn Deniz

11

Ji Xwendevanan

BI rastî di pey qutbuna MED-TV'î de rawestana weşana Azadiya Welat ji giraniyeke mezin li ser gelê kurd hişt. Di vê demê de bi we weşana Azadiya Welat em pir kêfxweş in.

Daxwaz û baweriya me ew e ku di nêzik de emê bi weşana MED-TV'î ji dîlşad bibin, em bi çar çavan li benda MED-TV'yê ne.

Bi silavên şoreşgerî.

M.KEREM

GELÎ Xebatkarên Azadiya WELAT pêşî ez silavên xwe ji we hemû xebatkarên re bi dilxweşî redikim.

Ji ber ku di mejiyê min de têkilhevi hene ku ez zêde nameya xwe ya yekemîn de tu tiştî nanivîsinim. Ji ber vî qasî jî, min bibexşinim. Heta rojên azadiyê her dem bîminin di xweşiyê de.

AZAD JIYAN/ANKARA

AZADÎ û welat du heb peyvên pir xweş in. Lê bi dest xistin pir ne hêsan e. Ji bo mirovekî an jî neteweyekê ji azadiyê birûmetir tiştek tune. Gelê kurd ev çend sal e ji bo azadiya xwe rabûye ser piyan; ji bo azadiyê çî pêwîst bê dîke. Ji bo hişyarbûnê kê çiqas şixul kiribe û berdêl dabe ew e xwedî qedr û rûmet. Ji bo hişyarbûna gel, divê ew zîmanê xwe bi kar bîne, ne zîmanê biyanan. Ji bo vê yekê Azadiya Welat jî barê giran hilgirtiye ser milên xwe. Hêviya me ew e ku bi ser bikeve.

BAHATTÎN/STENBOL

Hêvî vejandin

MEHMET GEMSİZ

Dîroka gelan bi bûyerên girîng dagirtî ne. Ev bûyer, ji bo wan hem erênîyê îfade dikin û hem jî neyînîyê. Gelê me gava ku bûyereke ne baş û neyînî diqewime navê roja ku bûyer tê de çêbûye datîne "roja reş." Nexwe, çaxa ku bûyer xwediyê wesfa erênîyê be, pêwîst e ku navê wê rojê jî bibe "roja spî".

Çawa ku me got dîroka gelan bi bûyerên erênî û neyînî tijî ne, ya gelê me jî wisan e. Îcar hin ji wan ji bo gelan wekî xala werçerxê ne. Ji bo me jî, 15'ê Gelawêjê xwediyê roleke welê ye.

Navê wê hilpişkîna, wê pêngavê mîna guleya yekemîn jî di nav rûpelên dîroka me de cihê xwe girtiye. Guleyê, kesayetiya kole, kesayetiya mêtîngerfîtiyê kuştî û rê jî kesayetiya azad re vekir ku vejî.

Ev qonax hê jî berdewam e. Ne kesa-

yetiya kole tam jî holê rabûye û ne jî kesayetiya hişaza û serbilind, li gorî xwestinê, tam derketine pêşberî mijok, kedxwar û stemkaran.

Wekî me li jorê got, têkoşin didome. Ev yek heta bi hetayê ye. Mebest tenê ne bîdestxistina îktîdarê ye. Guherîna wê ya şeweyî û naverokî ye jî. Jixwe ya girîng jî ev e.

Daxwazên biryara pêngavê hin hatine cih. Rê hatine vekirin, berhem bi dest ketine. Şoreş di riya xwe de dimeşe; ji rê averêbûn nîn e. Zîman bi xeberdanê ketine, deng ji berê fesîhtir e û ji berê bêhtir tê bihîstin. Ev yek tev ji ber xurtbûyîna ruhê hilpişkîna 15'ê Gelawêjê ne. Ev ruh û hêvî bi her kesekî kurdê xwenas û xîretkêş re çêbûye. Ew li ku dera cihanê dibê bila bibe. Lewma îro rejîma kemalî ne rasterê be jî, tiştinan bi lêv dike. Hikûmet

tên û diçin. Lê tev bi prensîbên îktîdarê ve girêdayî ne. Sondxwariyê wê ne. Hikûmet bi tenê navgîn in.

Ev destpêk e. Ku îro rasterê bi PKK'ê re rûnenin, sibehê wê pê re rûnin. Ev jî qanûneke têkoşinan e, qanûneke şer e. Ji terefan heta ku yek tam neşikê, derbe nexwe, xwe nade ber lihevhatinê.

Her çiqas dewlet lê dixebite ku nîmî-nendeyekî sexte yê kurdan ji xwe re peyda bike jî, nîmî-nendeyê rasteqîn li holê ye. Eger aliyên şer bi hev re rûnenin, yek yê din înkâr bike ne gengaz e ku aştiyêke mayinde pêk were.

Çendî rejîma kemalî li xwe mikur nayê û bi awayekî eşkere nabêje ku di vî şerî de bi ser neketiye û di her warî de têk çûye jî, rastî ev e.

Di encama 12 salî de, ji her alî ve şerpeze bûye, ji pertavê ketiye. Du rê bi tenê li ber rayedarên tirk mane: An dê şer bidomînin û hin bêhtir perîşan bibin û kanên xwe biçikînin, ku ev kan hem madî û hem jî manewî ne, an jî ew dê xwe bidine ber lihevhatinê.

Em li virê gotineke pêşiyên xwe bi bîrbînin: Nivê zerarê nivê karê ye.

Hilpişkîna evîna jiyane:

Livbaziya Dihê û Şemzînan daxuyand ku şervanên evîne çiqas bi jiyane ve girêdayî ne. Lewre wan di 15'ê gelawêjê de fermana dijmin a mirinê standin.

15'ê Gelawêjê

Roj ji qefesa zîndanê, ji êsirtiyê rizgar bû; zincîrên koletiya hezar salî qetand, qeyda bindestiyê şikand û ji xewa mirinê û xewna bédiliyê hişyar bû. Perdeyên reş, ji ewrên tarî qelişin, ronahî ji dayika xwe bû, çavên xwe yên bi hêviya jiyaneke nû dagirtî, ji cihanê re vekir û bi rûyekî geş û çavên kildayî kenokên jiyane jî tîrêjan, li her alî belav dike û rojbaş dibêje ji jiyaneke nû re. Bi tîrêjan, berfên serê çiya dihelin û jê kaniyên avê dipijiqin. Av jî, ji serê çiya, rê ji xwe re vedike.

Av wan aşteng û avbendên ku li pêşiya wê hatibûn avakirin ji holê radike. Riya azadiyê ji xwe re vedike û bi hêz diherike û dibe lehiya jiyane. Dimeşe, tu aştengan nas nake, tevan ji pêşiya xwe radike. Bi lez newal û geliyan derbas dike, dike xuşexuş û êdî dilê pelên wê di sînga wê de hilnayê, nasekine ku zû xwe bigêhîjine erdê, axa tî û av hev wekî dildaran hambêz dikin. Av jî, bi hesret her du lêvên erdê radimise.

Erd, a ku tiyê azadiyê ye, dilê xwe ji avê re vedike û wê bi eşq û bi ken di hinav de hambêz dike. Dide avdan û di sînga xwe de hêviya jiyane hêşin dike. Ev erdê ku ji tîbûnê kezêbşewitî bû, cerg bi birîna qelişibû, bi vî avê, hênik dibe û birîn dikeve hev. Lewre ev ava jiyane ye, merhema jiyane û birinê ye. Erd bi vî kefenê mirinê jî ser xwe diavêje û

kirasê jiyane jî mêrg û giyayê hêşin ên bi rengê biharê neqîş bûye li ser xwe dişidine. Biskên xwe yên ji rengên kesk, sor û zer ba dide. Dibe bûka xortan. Bi vî bedewbûna xwe, dibe evîndara ciwanan, yên ku li ser wê tene şêhidkirin û ji bo jiyana wê canê xwe dikin xelat. Bi vî awayî, eşq û evîna xwe ji jiyane re li ser sînga wê tînin zîman.

Bayê şoreşê pêl bi pêl çar aliyê Mezopotamyayê dipêçe, digere û ne tenê mirovê kurd dixê bin bandora xwe, tevayî cihan û mirovatiyê xistiye bin bandorê xwe. Bayê serxwebûn û azadiyê, li çiyane, li bajarane, li her welatî digere û agirê hêviya mirovatiyê hênik dike. Di dil de, evîne geş dike û li jiyana çilmisî silav dike û reng didê.

Wekî ku Zerdest di pirtûka Avestayê de aniye zîman; roj, av, ax û ba elementên jiyane ne. Ew her car element jî, îro bi xwîn û xwêdana berxwedanvanên hemdem, bi tîvinga zarokên Medyayê, yên nûjen û şervanên Ahura-Mazda careke din ji ser xaka Mezopotamyayê gihîştin hev. Bi vî awayî jî, Mezopotamya ji nû ve jîn pê hat, reng da û bû erdê evîne û kaniya jiyane. Careke din ji mirovahiye re bû bihûşt, bû dayik û warê şaristaniyê. Hilpişkîna Gelawêjê jî, bû berbanga roja sor li Kurdistanê û di dilê gelê Medyayê de.

Dagirkeran li Kurdistanê jiyane heyane bi atomê parçe kirin, bêeşq û evîne

hiştin. Li Kurdistanê, ba nedilivî, roj bê-tîrêj bû, şev bêstêrk û bêheyv bû, xak bêav û çemên miçiqî ji rengên sor diherikîn. Sal bêbihar, gulistan bêgul, gul ji stûşikestî di bin potînan de bêreng û bêbêhn bû. Bilbil jî sêwî û mihacir bû. Destê bûk û zavayan ji hev kirin, di nava dilên evîndaran de, di zeviyan de mayinan çandin, sînga dayikan ziwa û hişk kirin, zarok jî, ji kaniyên jiyane bi dûr xistin û di nava birayan de dijberî çêkirin. Zozan hatibûn firotin û bênergîz û sosin bûn. Daristan bêdar, dar jî bêreh, bêpel û şaxşikestî bûn. Hêstir bêdeng dianîn xwarê, lorî û hawar bêdeng bûn. Her tişt; mirov, sewal, çem, erd û her zindiyek li ser sînga niştiman di bêdengiyan mirinê de bêdeng dinalîn û di bin tarîtiya zilm û zorê de bêdeng diqîrin. Yanê, li welatê me jiyane bûbû mirin, mirin jî bûbû jiyane. Kurd, bêkezeb, ji erdê xwe, ji evîna xwe direvî wekî ku çawa ji webayê bireve. Lewre jiyane jê re tawan bû. Vê rewşê heya teqîna guleya yekemîn dom kir.

Tevgera jiyane; tov di erdê de çand, bû hêza berxwedan û hêviyê ji jar û bindestan re. Hezkirina jiyane, di cergê wan de ji nû ve hêşin û geş kir. Belê livbaziya Dihê û Şemzînan daxuyand ku şervanên evîne çiqas bi jiyane ve girêdayî ne. Lewre wan di 15'ê gelawêjê de fermana dijmin a mirinê standin.

MEHMED MEMEDÎ

LI AMEDÊ televizyona Can-TV, stranên bi kurdî diweşîne. Piştî ku DGM'ya Amedê der heqê weşanên wê de lêpirsîn vekir, îcar ji RTÜK'ê du cezayên rawestandina weşanê danê.. Xwediyê Can-TV'yê Nevzat Bingöl serî li dadgeha billind da, ji bo ku bîrbara RTÜK'ê betal bibe. Nevzat Bingöl di axaftina xwe ya li ser vê mijarê de diyar kir ku gelê Amedê weşanên bi kurdî dixwaze. Wî got: "Li ser daxwaza gel, me muzîka bi kurdî weşand. Li gorî lêkolînan %75'ê gelê herêmê, piştî weşana bi kurdî bûne guhdarên radyoya me, her wiha rêjeya temaşevanên tv'ya me %45 e."

WEŞANA Komeleya Bijîşkên Amerîkî (JAMA) dide zanîn ku bijîşkên tirk ji ber pest û pêkutiyên newêrin raporên rast bidin kesên ku îşkence ditîne. Ji Bijîşkên ji bo Mafên Mirovan Vincent Iscopino diyar dike ku, rêxistina wan di dema sempozyûma "Mafên Mirovan û Berpirsiya Bijîşkan" de bi hinek bijîşkên Tirkiyeyê re anket çêkirîye, ji wê jî diyar dibe ku bijîşk newêrin raporên rast bidin. Li gorî nivîsê bi taybetî li Kurdistanê polîs rasterast bijîşkan tehdîd dikin. Her wiha tê gotin ku Komeleya Bijîşkên Tirk heta dawîya sala 1995'an der barê 60-70 bijîşkan de lêpirsîn kirîye.

NÛÇE

Berdevkên şer dawî li nîqaşa aştiyê anîn

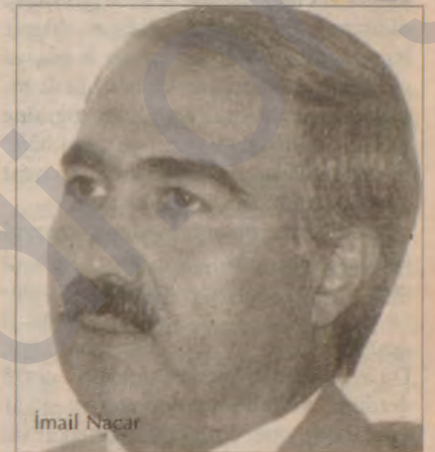
Di destpêkê de hem artêşê, hem jî DYP'ê helwesteke nerm nîşan dan, lê paşê ji nişka ve helwesta xwe guhertin, Amerîkayê dest avêt mijarê, bi rîya hêzên di bin bandora xwe de, ev hewldan nîvco hişt. Êdî di bin desthilatiya vî hikûmetê de êdî hewldanên bi vî rengî dom nakin.

Mahir Kaynak

Mahmut Şakar

İsmail Nacar

Kêşeya kurdî heftiya çuyî dîsa rojeva Tirkiyeyê dagirt. Ev 12 sal in ku şerekî kirêt li hemberî gelê kurd tê meşandin, di vî şerî de bi hezaran ciwanên kurd û tirk hatin kuştin, lê rayedarên dewletê her tim ji qirkirin û tunekirinê pêve qala tiştê nedikirin. Piştî ku bi navbertiya hinek rewşenbîran rojiyên mirinê dawî lê hat, di destpêka meha gelawêjê de, hevdîtina di navbera Berdevkê Komîteya Aştî, Biratî û Hevgirtinê İsmail Nacar û Serokwezîr Necmettin Erbakan de eşkere bû; piştî vî hevdîtinê çareserîya siyasî rojev dagirt.

Heftiyekê bi giştî li Tirkiyeyê guftûgoya di navbera PKK'ê û dewleta tirk de hate nîqaşkirin, di dawiyê de dîsa rêvebêrên şerê taybetî pê li frênê kirin, berê mijarê guhertin. Li ser vê yekê Serokwezîr jî di nav de desthilatdarên tirk helwesta xwe guhertin, hatin ser xeta berê. Heta İsmail Nacar bi xwe jî piştî van daxuyaniyên tûj, xwe da hev.

Li aliyê din derdorên kurd jî bîlî HADEP û DBP'ê, daxuyaniyê fermî nedan, hewldanên me yên ji bo xwegihandina sazî û şexsiyetên kurd, neçûn serî. Li gorî hin daxuyaniyên ku di çapemeniya tirk de cih girtin, van jî pêvajoyê wêkî destpêk bi erênî nixandine, lê bes nedîtine. Li gorî heman çavkaniyan derdorên kurd bi awayekî zelal ji bo çareseriyê federasyoneke demokratîk pêşniyaz kirine û wêkî gava yekemîn jî rawestandina operasyonan xwestine. Li ser vê hewldana dawî me bi telefonê xwe gihand hin kesên wêkî Serokê İHD'ya Amedê Mahmut Şakar, Prof. Mahir Kaynak, İsmail Nacar û Mazlum-Derê. Lê berpirsên Mazlum-Derê dan zanîn ku ew naxwazin bi rîya telefonê dîtînen xwe bînin zimên, lewre jî bersiv nedan pirsên me.

Serokê İHD'ya Amedê

Mahmut Şakar: "Pêşî divê bîngeha nîqaşê çêbibe"

Divê rîya nîqaşê vebe, kesê ku dîtînen xwe bîne zimên divê pest û pêkutî lê

nebe. Eftûyêke giştî wê di vî qonaxê de bi wate be, ji bo afirandina atmosfereke baştir. Piştî re guhertina zagonan divê bê rojevê. Ev ne meseleya deh salan, belkî ya sed salî ye, ne rast e ku mirov bi hin şert û mercan rê li ber pêvajoyê bigire.

Di demeke kin de wê İHD û Mazlum-Der bînen ba hev û ji bo pêkanîna însiyatîfêke berfireh dest bi hin çalakiyan bikin. Divê her kes karibe dîtînen xwe ji bo çareseriyê pêşkêş bike, her kes jî aştiyê tiştêkî fêm dike, wê li gorî xwe şîrove dike, lê aştî ji bo piraniya civakê pêwistiyek e.

Şer zêdetir bandoreke neyînî li gelê herêmê dike, ji ber vê yekê jî gelê herêmê ji her kesî zêdetir li doza aştiyê xwedî derdikeve. Hewlên aştiyê morâlê didin gel.

Mahir Kaynak:

"Amerîkayê ev hewldan nîvco hişt"

Ez tim bi çavêkî baş li hewlên diyalogê dinêrim, lê wisa xuya ye ku ev hewldana birêz Erbakan hate astengkirin. Li gorî texmîna min di rojên pêş de êdî hewldanên bi vî rengî dom nakin; sedema vê yekê jî ev e: Birêz Erbakan li aliyêkî dixwaze bi kurdan re bikeve gotûbêjê, li aliyê din diçe serdana Îranê, ev her du tişt li hev nakin. Amerîka rê nade desthilatdariya ku bi Îranê re dide û distîne da ku ew vê kêşeyê çareser bike, bi vî awayî jî prestîjê qezenc bike.

Di destpêkê de hem artêşê, hem jî DYP'ê helwesteke nerm nîşan dan, lê paşê ji nişka ve helwesta xwe guhertin, Amerîkayê dest avêt mijarê bi rîya hêzên di bin bandora xwe de, ev hewldan nîvco hişt. Êdî di bin desthilatiya vî hikûmetê de êdî hewldanên bi vî rengî dom nakin.

Lê, divê ji vî şûn ve jî derdorên li

derveyî hikûmetê xebatên xwe bidomînin, çimkî dîr nêzîk wê ev kêşe bi rîya diyalogê çareser bibe. Îro konjuktura siyasî ya li derveyî kurdan rê nade lihevkerinê. Ez bi xwe tim li nik xebatên ji bo aştiyê me, bi dîtina min ev pevçûn, ne pêwist e.

İsmail Nacar:

"Kes nikare bibêje, bila operasyon bisekinin"

Ji îro pêve emê hinekî bisekinin, li rewşê binêrin. Daxuyaniya Çiller û Ağar jî, ya Gölhan û Aktuna jî normal in, li cihekî ku lê şer dom bike, mirov kare ji rayedarên dewletê çî hevî bike?

Wêkî destpêk heke PKK aştiyê dixwaze divê van gavan biavêje:

Hewce ye, qet erîşên çekdarî pêk neyîne; hêzên çekdar nexer nava Tirkiyeyê û çî li hundir, çî jî li derve hêzan kom neke, wan nede hev. Her wiha di demeke kin de leşkerên di destê xwe de berde. Piştî vî yekê ancax em karin girankirina operasyonan pêşniyaz bikin; ew jî li dîw nermbûna raya giştî. Dema hinekî aramî çêbibe, wê çaxê mirov karin bi mantiqî bifikirin, ji hisîbûnê dûr bikevin. Niha di warê berdana leşkeran de hin hewlên baş hene, wêkî destpêk ev tişt dilê me xweş dike.

Li çî deverê, dema dewlet hêzeke çekdar li dijî xwe bibîne, divê biçe ser. Kes nikare bibêje, operasyonan rawestînin. Ez bi xwe jî dibêjim bila artêş karê xwe bidomîne, lê nabe ku dewlet bi dilovanî nêzîkî meseleyê bibe. Dîsa jî gelek reaksiyon tên, her yek navekî li min dike. Lewre jî divê însiyatîfa sîvîl li rastê be, xwe nede tu alî, ez bangî her kesî dikim ku piştevaniya komîteya me bikin. Aliyê kurd jî heke girîngiyê dide hewlên min û aştiyê dixwaze wê van gavan ku min gotine, biavêje.

SAMÎ BERBANG

ARGK'ê daxwaza berdana leşkerên esîr bi erênî bersivand, lê rayedarên tirk dîsa vegeftin ser xeta qirkirinê.

Destana Memê Alan (2)

ROGER LESCOT

Berriya vê şahiyê, wê ji evîndarê xwe re dabû zanîn û gotibû ku rojên daweta wê nêzik in. Zariadres zûka di gel paytûngerê xwe yê şer, ji wargeha xwe vediqete û berê xwe dide qesra Odasîsê. Bi paytûna xwe ya herbê, di pir welatan re derbas dibe û nêzîkî 800 qonax rê dibire. Gava digihe bajarê ku lê daweta Odasîsê tê kirin, paytûna xwe tevî paytûnger li cihêkî dihêle û bi lezgîni xwe digihîne cihê dawetê. Kêliya dikeve hundir, Odasîsê li ser piyan li pêşiya mêvanan dibîne. Keçikê hêdî hêdî piyan dadigirt û digiriya. Xwe digihîne balê û bi dengêkî nerm jê re dibêje: "Odatîs delala min, weke ku te dixwest ev e ez hatim. Ez Zariadres im."

Bi dîtina vî biyanîyê çeleng, ku eynî mîna xeyala xewna wê bû, ji kêfa çî maye bifire, bi dilgeşîyê mezin piyanê dide destê wî. Zariadres piyanê ji destê wê digire û dibe ber devê xwe. Dû re, bi milê keçikê digire, ji qesrê derdixe, wê dibe li paytûna xwe siwar dibe û direvine. Xulam û xizmetkar ku haya wan ji her tiştî hebû, çî astengî li ber wan dernexistin. Gava Homartes pîrsa keça xwe li wan kir, xwe li nezaniyê girêdan û gotin ku haya wan ji tu tiştî tune."

Barbarên Asyayê pir ji vî çîrokê hez dikirin û diwarên perestgeh, qesr û xaniyên xwe yê taybet, bi wêne û sûretên serpêhatiyên vî çîrokê dixemilandin. Piraniya mîr û padîşan jî, navên keçên xwe datanîn Odatîs.

Tê dîtina ku bi giştî romana Chares û çîroka me ji aliyê naverokê ve, pir dişibin hev. Mem û Zariadres ji hev ne dîrin, ger Zariadres kurê Afrodît û Adonîs e, Mem jî bi mûcîze hatiye dinê û hespê wî Bozê Rewan sewalekî efsaneyî yê deryayê ye. Nêzikahiya navbera Odatîs (Hudata) û Zîn, Homartes û Mîr Ezîz, Paytûngerê Zariadres û Beglî jî balkêş e. Kesayetiyan talî yê mîna qralê ecniyan, Beko û Celalî di çîroka me de ji ya yewnanî bêtir in.

Di tekstê Chares de çend tişt bala mirov dikişînin: Wisa xuya ye ku Histaspes Vistshpa ye. Zariadres û Zarivari (Zarer), li gorî çîroka îraniyan, her du kurên Lohrasp in. (Christinsen, rûpel 137).

Ev jî nîşan dide ku çîrok bi eslê xwe îranî ye. Yanê Lohrasp û her du kurên xwe ne li Medya lê li rojhilatê Îranê hukim kirine. Ev çîrok jî ber bi rojava ve belav bûye.

Çîroka bi gelemperî di nav hemû gelên Asyayê yê berê de belav bûbû û bêşik ji nav îraniyan derketibû. Li cem kurdan di nav demê de, vî destanê bi temamî rengêkî din standiye, Zariadres bûye padîşahê Mexrebiyan. Der barê bingeha navê Memê Alan de jî çend şîrove hene. Navê Alan piştî Mem û Zîn a Ehmedê Xanî ketiye devê dengbêjan. Her wekî bavê Memê berdevkê mîrê Botan bû û di şeran de ala wî hildigirt; ev leqeb li Memê tê kirin. Di wextekî de jî bakurê Kafkasyayê ta Çemê Tûnayê

Ehmedê Xanî

di destê mîletê Alen de bûye. Dîrokniyên Rojhilat, alen kirine alan. Di serdema Sasaniyan de, Alenan nîvrojê (başûrê) Kafkasyayê vegirtine, gihane Çiyayên Zagros, heya bi Silêmaniyeyê. Ermeniyên bîranîna vî bûyerê di çîroka evîna Ardeşê û dotmîra alenan de he-ta îro parastine.

Eger çîroka Memê Alan bingeha xwe ji ya Zariadres standibe, diyar e ku ji eslên xwe pir dûr ketiye. Li derdoreke nû, ji neçarî gelek guherîn tê de çêbûne, bûye kurd û dû re jî misilman. Çîrok li bajarê Mexrîbê ku bajarekî wisa tune, dest pê dibe, dû re jî bi giranî Cizîrê, bajarê ku Mîr Ezdîn li ser hukim dibe, ji xwe re dike mekan. Wekî din, xusûsiyeten şexsiyeten çîrokê, ji nevîna ku di nav de dijîn, reaksiyon, adet û gelek taybetiyên wan ên pêwendiyên civakî, ne mimkûn e ku di derdoreke wiha nû û cihêreng de wekî xwe mabin. Di gelek cihên çîrokê de rûniştimanên bajarê Cizîrê, wekî mirovên cîrnexweş hatine vegotin. Di çîrokê de Cizîrê wekî kesên çavbirçî, fesad û tirsonek hatine nasîn. Ji ber vî yekê, B. Nikitin dibêje ku ev çîrok jî hêla derdoreke ku ji Cizîriyan ne xweş bûye, hatiye afirandin. Divê neyê jibîrkirin ku, li gorî kevneşopiyekê, ku di Şerefnameyê de tê vegotin, avakarên Xanedana Azîziyan êzîdî bûn û ji mezhebeke bi temamî cihê bûn. Feqet mirov dikare şîroveyeke din jî bike.

Eşîretên kurdan, bi giştî wekî du êlên mezin ji hev tên veqetandin: Milî û Zilî (an jî Silivî). Yanê êlên Botan û

Silivî. Dibe ku Memê Alan di destpêkê de Silivî bû? Hêja ye ku ev pîrs bê kirin, lê belê mixabin ne mimkûn e bersiva wê bê dayîn, ji ber ku îro êdî em maneya van her du peyvên (Mil û Zil) nizanin. Ew ji aliyê etnîk, siyasî û civakî ve, ji maneyên xwe yê berê pir bi dûr ketine. Wisa xuya ye ku bi taybetî di bin tesîra Xanî de Memê Alan hatiye misilmankirin. Memê Xanî jiyana xwe wekî kesekî pîroz diqedîne. Ew ji hemû tiştên dinyewî dûr e û dibe pakrewanê evîneke îlahî. Di guhertoya gelêrî de lehengê me bi bêbextî tê kuştin, yanê di mirina wî de tişteki alelade tune, ne di jiyana, ne jî serpêhatiyên wî de tu taybetiyên pîroz û payebilind xuya nakin. Tevî vî yekê, hin guhertoyên mîna ya Mîşo di bin tesîra Ehmedê Xanî de mane: Ramana Mem di zîndanê de, serîdanîna wî li hemberî mirinê di van guhertoyan de pir dişibe tevdana Mem a di Mem û Zîna Xanî de. Helbet, li vir pêlistineke dengbêjan a ji bo şîrîn nîşandana lehengê ne pir şîrîn, tê dîtina. Di encamê de li hemberî çîrokê qralê ecniyan ku pûtperest e, tê veguhertin û wekî Xizir, pêxemberekî misilman dirûv distîne. Tenê, her sê keçên vî şexsê serdest ê xeyalî, wekî xwe dimînin.

Temaya Memê Alan pariyek hatiye nûjenkirin. Qralê kurdan Mem her wiha xwarziyê qureysîyan e jî. Ma dibû ku, Memê Alan, mîrekî ew çend bi navûdeng negihe nijada qureysîyan. Jixwe wekî ku di Şerefnameyê de jî tê vegotin, mideteke dirêj, li Kurdistanê hemû malmezînan, axa, şêx û began xwe

digihandin malbata cenabê pêxember. Veguherîneke din a balkêş jî ya dirûvê Beglî ye. Di guhertoyên nûjen de ev figûr hêdî hêdî ji holê radibe. Di çîroka Chares de, paytûngerê ku Zariadres pê re derdikeve rêwîngiyê, hevalbendekî najêger e lehengê her çîroka dema antîk e. Di guhertoya O. Mann de, Beglî heta Cizîrê jî Mem dişopîne, lê belê tevî nav serpêhatiyên efendiye xwe nabe. Li cem Mîşo, ev xulamê sadiq li bajarê Mexrîbê dimîne, tenê di dawiya çîrokê de ji bo tolhildana mîrê xwe, derdikeve holê. Eger ev şexs di şûna paytûngerê çîrokê antîkîyê de hatibe bikaranîn, hebûna yekî wisa bêsebeb dimîne, ji ber ku Mem li ser hespê xwe rêwîtiye dike.

Du armancên Ehmedê Xanî hebûn wextê dest bi nivîsandina Mem û Zîn kir. Wekî ku ew jî di rêzên destanê de tîne ziman (rûpel 15... 17), nivîsandina berhemeke kurdî ku bibûya destpêka wêjeyê nû û şiyarkirina zanîna hişzanîna neteweyî li cem nijada xwe. Ya din jî pêkanîna evîneke îlahî. Di destpêka destanê de Xanî wiha dibêje:

Ev mîve eger ne abdar e/ Kurmancî ye ew qeder li kar e.

Li dawiyê jî Xanî van rêzan tîne ziman:

Liken, wê xerez li guft û gûy/ Meqsûd ji hindê cust û cûy,

Zahir kirina cemalî eşq e/ Sabit kirinê kemalî eşq e,

Mem û Zîn a Ehmedê Xanî li gorî sewiya zanayan e û hewayeke dîndarî tê de heye; li ser hîmê çesna destanromanên camiyê hatiye avakirin. Ji ber vî yekê, ji Memê Alan a gelêrî pir dûr ketiye. Vegotina Xanî gav bi gav ji temaya rasteqîn a efsaneyê dûr dikeve. Di vî rewşê de bêguman karakterên gelek şexsiyetan jî di Mem û Zîn a Xanî de, bi temamî guherîne.

Mem lehengêkî zêde ne şîrîn e, wekî ku berê jî me anîbû ziman, Mîşo di nav hewldanê de ye da ku wî şîrîn bike. Ew, wî ji nav agirê ku Stî pêxistiye, di-de xelaskirin. Qesra Hesen jî nû ye ava dike. Di encamê de jî mirineke pîroz diyariyê wî dike. Di rastiye de, Mem peyayekî xwedbîn, qure, qeba bi kurtî tam tîpekî feodal e. Erê, evîna wî tesîreke mezin lê dike û hiş di serê wî de nahêle, lê belê, tevî ku ew dizane Zîn dergistiya Çeko ye, hiç rûyê wî naêşe û bêdudilî alîkariya Celaliyan qebûl dike.

Gava diçin şerê eceman, bi fen û fûtan, xwe ji hevalên xwe vedîşere û vedigere cem bajarê Cizîrê, cem Zînê. Mem bi tena serê xwe nikare tu tiştî bike, her tim ji dostaniya Hesen îstifade dike. Ew cesareta wî tune ji bo ku bi tena serê xwe singê xwe bide ber dijwariyên jiyandê. Li hemberî kesên kemî xwe, pir cîrnexweş û dijwar e û bêdudilî dikare dilê hezkiriyên xwe jî bişikêne. Dil dixwest ku ew xwedî dilekî teniktir bûya.

Heçî Memê Xanî, berevajiyê Memê çîroka Memê Alan a gelêrî, xwedî giyanêke pir bilind û di jiyana xwe de jî pir comerd û cîrnexweş e. Evîna ku di dilê wî de ye û wî dilivîne, bi temamî xe-

'Huner rengvedana jiyane ye'

Her tim hêviyek di dilê min de heye ku bi derbasbûna salan re, ew hêvî hê bilintir dibe; ew jî rizgarbûna çîn û neteweya min e. Min peyman daye ku heya ez hebim erkê ku dikeve ser milên min, ez bi başî pêk bînim û çî ji destê min were, ezê bikim û ezê her tim di şîn û di govendê de bi çîn û neteweya xwe ve bêm girêdan.

Gelo tu kesek hebe li başûr û rojhilatê Kurdistanê ku Necmedîn Xulamî nas neke? N. Xulamî ji 20 salan ve ye ku dest avêtiye hunerê û bi dengê xwe yê xweş û zelal gerdûnê dihejîne. Lê belê ji sala 1980'yan û pê ve Xulamî hat naskirin û di nav gel de deng ve-da.

Destpêka sala 1980'yan ji bo sê parçeyên mezin ên Kurdistanê destpêka pêvajoyeke nû bû. Xulamî bi xwe ji rojhilatê Kurdistanê ye û wê demê jî şoreşa gelên Îranê gihabû armanca xwe û piraniya axa Rojhilat di destê gelê kurd bi xwe de bû. Wê çaxê hê Xulamî nû dest avêtibû huner û çekê bi hev re û atmosfera azad a li Kurdistanê bandoreke mezin li ser wî çekir.

Her wiha di heman sal de li başûrê Kurdistanê jî liberxwedana li hemberî Baasa faşist her diçû, lez digirt, dengê Xulamî sînoren çekirî derbas kir û xwe gihand çemberên pêşmerge û kesên ku li hemberî dijmin li ber xwe didan. Sirûdên Xulamî (Ey pêşmergey qareman, Ey şehîdan, Mamostay dê, û...) moral bilind dikirin û agirê şoreşê geştir dikirin.

Dengê Xulamî hemîşe û her tim di nav tûrikê pêşmerge de li kêleka pîvaz û nanê ziwa û pirtûkan de cih digire, heya bi niha jî sirûdên Xulamî li ser devê wan kesan e ku di zindanan de li hemberî hêzên dagirkerên Kurdistanê li ber xwe didin. Bi wî awayî şirovekar dikare bibêje ku Xulamî li başûr û rojhilatê Kurdistanê di pêşiya rêza sirûd-bêjan de cih digire.

Wekî me got, sala 1980'yî ji bo bakurê Kurdistanê jî, saleke cihê bû. Di wê salê de, cuntaya faşist dest avêtibû qirkirina gelê me li wî parçeyî, ew qirkirin bi birêvebirina şerê taybet heya îro jî didome. Di wê çaxê de rewş ne alîkar bû ji bo ku Xulamî dengê xwe bi-gihîne parçeyê mezin, lê belê îro Xulamî bi rêka TV-MED'ê li her derê Kurdistanê bû mêvan û bi sirûdên agirînê xwe çeperên dijmin dişewitîne.

Ev hevpeyvîna hanê beriya ku weşana MED - TV'yê be rawestandî digel wî hatiye kirin.

***

Aya hûn dikarin heke bi kurtasî be jî, xwe bi xwendevanên me bidin naskirin?

● Navê min, Necmedîn Xulamî ye,

yên ku hez ji min dikin, Necme ji min re dibêjin. Di 21'ê adara 1958'an de, digel pizota agirê Newrozê, di nava malbateke karker de, li bajarê Sineyê di hembêza bi gul xemilandî ya Çiyayê Awyerê de, min çavên xwe ji jiyane re vekirin.

We kengê dest bi gotina stranan kir?

● Ez hêj zarok bûm dema ku evîna hunerê hat û ber derî li min girt, ji ber ku çî bavê min û çî apê min jî, dengê wan hêrduyan pir xweş bû, vê yekê jî bandoreke mezin li ser min çekir, an jî vekirîtir bibêjim, hêj temenê min 4-5 sal bû ku min di nav dest û derdora xwe de dest bi gotina stranan kir.

Gelo li ba Xulamî huner ji bo hunerê re ye, an ji bo gel e?

● Di rastiya xwe de huner neynik e ku hemû warên jiyana gel tê de reng vedide, lewre hunermend bi giştî û ez bi taybetî nikarim ji gelê xwe cuda bibim.

Wekî tê zanîn bi gotina stranên ji bo siruşt û xwezayî û evîne ez ketim meydana hunerê, lê belê her tim hêviyek di dilê min de heye ku bi derbasbûna salan re, ew hêvî hê bilintir dibe, ku ew jî rizgarbûna çîn û neteweya min e.

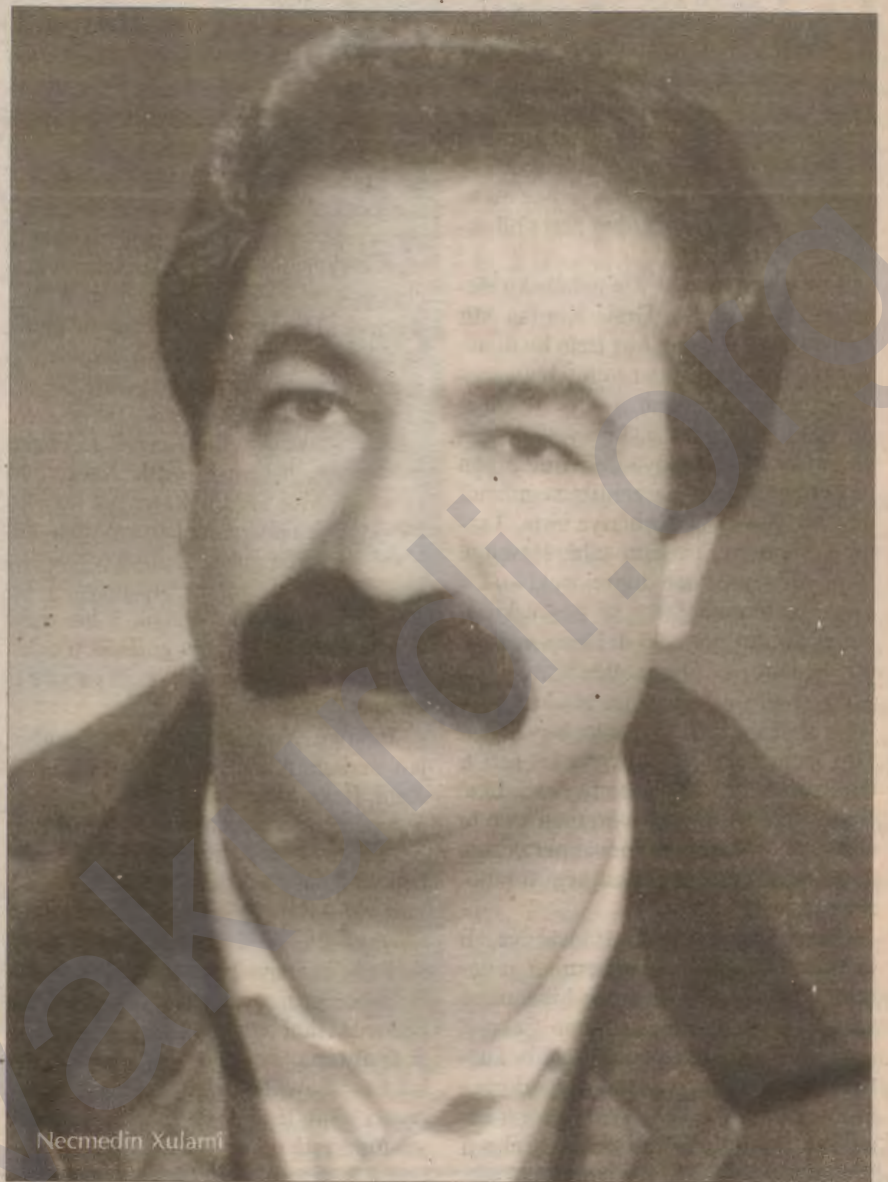
Min peyman daye ku heya ez hebim erkê ku dikeve ser milên min, ez bi başî pêk bînim û çî ji destê min were, ezê bikim û ezê hemîşe û her tim di şîn û di govendê de bi çîn û neteweya xwe ve bêm girêdan.

Hûn stran û sirûdên xwe çawa diafirînin? Aya kesên din alîkariya we dikin?

● Der barê ew a ku çawa stranên min ji diya xwe dibin de, ez dikarim bibêjim ku, dema ez dest bi xwendina helbestê dikim, heke ew helbest min bihejîne (biherikîne), wê çaxê ez awazê jê re çêdikim. Hêjayî gotinê ye jî ku tev stran û sirûdên min, min bi xwe muzîka wan çekiriye.

Lê belê pêwîst dibînim ku, bibêjim di warê gera li pey helbestên baş de kelem derdikevin pêşiya min, lewre neçar dibim pir caran ez bi xwe helbesta stran û sirûdên xwe binivîsim. Ji bo minak, helbestên sisê ji stranên ku di kaseta min a dawî de derketine, min bi xwe nivîsandine û muzîk jî min afirandiye.

Vêca bi ya min tiştêkî pir xweş e ku hunermend ji xwe re helbestan binivîse

Necmedîn Xulamî

û muzîkê jî jê re çêke.

Wekî tê zanîn hûn huner û siyasetê bi hev ve girê didin û ji hev qut nakin. Mebesta we çî ye?

● Ne bi tenê li ba me, lê belê li her dereke vê cihanê, huner û siyaset ji hev nayên qutkirin, ji ber ku huner rengvedana jiyana gel e, gel jî bi şoreşê radi-be, dikeve û ji nû ve radi-be.

Berî ku tîrêja tava şoreşa gelên Îranê ji aso derkeve, min dest bi çekirina sirûdên şoreşgerî kir. Ne bi gotina min, lê belê li gorî gotina bi milyonan kesî û alîgirên hunerê, ez di warê afirandina sirûdên şoreşgerî de bi ser ketime. Bi dehan sirûd min çekirine ku bandoreke mezin li ser şoreşa gelê kurd li başûr û rojhilatê Kurdistanê çekirine.

Her wiha ji bo deh salan rasterast di nav refên Komele de, min xebatên hunerî û pêşmergeyî bi hev re bi rê ve dibirin.

Vêca hêviya rizgarbûna çîn û neteweya min di dilê min de her ku diçe geştir û mezintir dibe, her dera ku ev tîrêja ronahiyê jê derdikeve, ez berê xwe didimê û hê bêhtir tîrêjê geştir dikim.

Niha agirê şoreşê li bakurê Kurdistanê germ e û ez ji dil dibêjim heke vê şo-

reşa hanê serî hilnedabûya, gelê me yê li Bakur dibû tirk. Ji ber ku heya niha jî hikûmetên li pey hev li Tirkîyeyê siyaseta wêrankirina Kurdistan û tunekirina gelê ji xwe re bingeh digirin. Lê belê bi serhildana şoreşê ya li Bakur, planên dagirkeran vala derketin û gelê me li hemberî wan li ber xwe da.

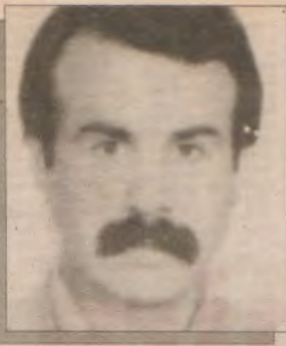
Ji bo minak ez dikarim hebûna TV-MED'ê binim zimên ku yek ji berhemên şoreşê ye û bi serê xwe şoreşek e û cara yekemîn e ku gelekî bindest di têkoşina xwe de, sûd (feyde) ji teknolojiya bilind digire. Bi ya min TV-MED'ê gaveke pir bi bandor e û di dilê dijminên gelê kurd de tirsekî mezin çekiriye.

Gotina we ya dawî ji xwendevanên Azadiya Welat re çî ye?

● Gotina min a dawî ew e ku bi dil û bi can bi şoreşa xwe re bin û her tim û di her rewşê de, her tiştê xwe ji gelê xwe re qurban bikin.

Heya ji me tê, em ji bo parastina demokrasiyê kar bikin, ji ber ku meşxela demokrasiyê, riya şoreşê ronî dike.

HEVPEYVÎN:
BEKIR BAHÖZ

● **15.8.1984:** Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK), li bakurê Kurdistanê dest bi şerê çekdariyê kir. Gerilayên Hêza Rizgariya Kurdistanê (HRK) roja 15'ê Gelawêjê girtin ser Dihê û Şemzînanê. Piştî ku şer li Dihê û Şemzînanê dest pê kir, li her derê Kurdistanê belav bû. Şerê gerîla bi şehîdîna fermendarê HRK'ê Mahsum Korkmaz bêhtir xurt bû. Piştî şehadeta Mahsum Korkmaz Artêşa Rizgariya Gelê Kurdistanê (ARKG) hate damezirandin. Tevera azadiya Kurdistanê di ruhê gelê kurd de bi cih bû, bi sedan xort û keçên kurd ji bo rizgariya Kurdistanê ketin nava refên artêşê. Piştî pêngava 15'ê Gelawêjê, li Kurdistanê, li Tirkiye û Ewropayê gelê

kurd her sal 15'ê Gelawêjê wekî Cejna Rizgariya Kurdistanê pîroz dike. Ev bûyera hanê wekî guleya yekemîn di nav rûpelên dîroka gelê kurd de cihê xwe girt.

● **15.8.1992:** Dewletê bi hezaran leşker û polîsên xwe nehişt ku gelê Şîrnexê 15'ê Gelawêjê pîroz bike. Di vê bûyerê de gelê Şîrnexê li ber xwe da û di navbera wan û hêzên dewletê de şer çêbû. Şîrnex bû wekî bajarekî şer.

● **16.8.1950:** Konseya Aştîyê ya Dinyayê hate avakirin.

AWIR

Aysel winda kirin, lê cihê wê vala nema

Aysel roja 7'ê gelawêja 1993'an li Kadırgayê nêzikî navenda rojnameyê hate revandin. Kesekî ku revandina Ayselê dîtiye derkete holê. Li gorî agahiyên wî kesî, çend polîsên sîvîl Aysel bi zorê xistine erebeyeke sîvîl û revandine.

Wekî tê zanîn rojnamevaniya kurdî di salên 1898'an de dest pê kiriye, hem jî bi zimanê kurdî bi tîpên erebî. Ji destpêkê heta roja îro bi taybetî li bakurê Kurdistanê pir buhayên giran hatine dayîn û hê jî ev kevneşopî didome. Piştî avabûna komara tirk, bi zimanê kurdî xwendin û nivîsandin heta axaftin hate qedexe kirin. Ji ber vê yekê pir rewşenbîrên kurd bi zimanê tirkî derd û kulên kurdan anîne ziman ew jî her carê bûye mebesta dozvekîrîna dadgehan û cezakîrîna rewşenbîrên kurd.

Heta salên 1991'an ku rojnameya hefteyî Yeni Ülke derket, ew rojname derbasî pirtûka rekoran a dinyayê bû (Guinness) bi vekîrîna 51 dozî. Piştî wê rojnameya rojane Özgür Gündem derket, wê jî rekoreke din şikand, nêzikî bîst rojnamevan û nûçevanên wê hatin qetilkirin. Êdî ji bilî cezakîrîna di lîteratûra rojnamevaniya kurdî de kuştin, binçavkirinê jî cih girt. Piştî revandina Aysel Malkaç îcar peyveke nû kete lîteratûra rojnamevaniya kurdî: Windakirin.

Kê kir, çima kir, ji bo çi kir, jixwe diyar e. Revandina rojnamevanekê û windakirina wê li dewleteke ku navê xwe di her derî de dewleta hiqûqê zikir dike eger ew qas hêsan be tu gotin namîne ku mirov bibêje. Aysel roja 7'ê gelawêjê 1993'an li Kadırgayê nêzikî navenda rojnameyê hate revandin. Kesekî ku revandina Ayselê dîtiye derkete holê, li gorî agahiyên wî kesî, çend polîsên sîvîl Aysel bi zorê xistine erebeyeke sîvîl û revandine. Pişt re girtiyekî bi navê Hasan Karataş ji Girtîgeha Bursayê nameyekê dişîne. Di nameya xwe de diyar dike ku dema ew li Stenbolê di bin çav de bûye Aysel jî li ba wî di bin çav de bûye.

Abûqat û xebatkarên Özgür Gündemê serî li Serkomar Süleyman Demirel

li wezareta karê hundirîn û li dozgerê DGM'ê dixin tu bersiv û agahiyê bi dest naxin. Di ser revandina Ayselê re sê sal borî, tu agahî bi dest neket. Li gorî nameya Hasan Karataş Aysel di bin îşkenceyê pir giran de bûye, dibe ku ew kuştibin jî.

Aysel di sala 1971'an de li Dêrsimê hatiye dinê, li Dêrsimê dibistana navîn qedandiye. Pişt re li İzmirê dest bi Zanîngeha Dokuz Eylülê Fakulteya Edebiyatê kiriye, di sala 1993'an de di pola dawîn de dev jê berdaye û hatiye di rojnameya Özgür Gündemê de dest bi xebatê kiriye.

Piştî revandina Aysel Malkaçê, revandin û windakirinên ku li Kurdistanê diqewimîn îcar li Tirkiyeyê zêdetir bûn. Hasan Ocak revandin kuştin, paşê cendekê wî li goristana bêxwedîyan hate dîtin. Metin Göktepe û Sayfetin Tepe jî di bin çav de kuştin. Lê kevneşopîya rojnamevaniya kurdî dom dike. Cihê Ayselê, bi dehan Ayselana girt, lê ew tu car jî bîr nabe, pênuşa wê li erdê namîne.

M. AGIRÎ

ÇAVDÊRÎ

AMED TIGRIS

Dewlet dixwaze bi kurdî televîzyoneke kontrawarî veke

Dewleta tirk niha di warê pîrsa kurd de ketiye tengasiyê mezîn. Dewlet dixwaze bi destê Serokwezîr Necmettin Erbakan çend dek û dolabên nû çêke. Bi çend tiştên biçûk pîrsa kurd a neteweyî binax bike û veşêre. Ji wan listikan yek jî di televîzyonên Tirkiyeyê de weşandina programên bi kurdî ye.

Di van rojan de bi qasî ku di medyaya tirk de diyar dibe, Serokwezîrê Tirkiyeyê N. Erbakan sînyalan dide çend wezîr û parlamenterên xwe yên kurd ku ji bo rojên pêş di kanala GAP'ê de rojê 1-2 saet amedekariya weşanêke bi kurdî bikin. Ji Partiya Refahê Wezîrê Dewletê Lutfi Esengün û ji Partiya Riya Rast (DYP) jî dîsa Wezîrê Dewletê Selim Ensarioğlu bi vî karî re mijûl dibin.

Gelo dewlet çima dixwaze di televîzyonên Tirkiyeyê de rojê çend saetan bi kurdî weşanê bike? Ma siyaseta dewlet û hikûmetê ya der heqê kurdan de hate guhartin? Na, politîkaya dewletê der heqê kurdan de nehatiye guhartin û politîkaya kevn her berdeyam e. Heger politîkaya wan bihatana guhartin, wê demê Tirkiyeyê jî bo girtina MED-TV'yê bi trilyonan bertil nedidan şîrket û dewletên Ewropayê û ji bo girtina MED-TV'yê Serkomar Süleyman Demirel û Serokwezîra berê Tansu Çiller bi xwe heta Îspanya û Polonyayê nedîçûn û ji wan lava, gilî û gazine nedikirin.

Dewlet piştî vekirina MED-TV'yê ket tengasiyê mezîn û dijwar. Mezinbûna rola MED-TV'yê bi çavên serê xwe dîtin. Gelek kurd, tirk û gelên din ên ku li Tirkiyeyê û li Rohîlata Navîn dijîn û bi politîkayê ve mijûl nedibûn û bi rastiya bîza-va rizgariya neteweyî nizanibûn, ew bi riya MED-TV'yê rastî bi çavên serê xwe dîtin. Zanabûn û hişyarbûna wan a neteweyî û demokratîk xurt bû. Derew û xapandinên dewleta xwînxwar û kedxwar baştir dîtin û ji dewletê bi dûr ketin û dikevin.

Dewlet ji ber ku rê li ber vê pêşveçûnê bigire, riya rizgarbûnê di vekirin û weşana televîzyoneke kurdî de dibîne. Ew dixwaze di bin kontrola xwe de rojê çend saetî bi kurdî weşanê bike. Bi zimanê kurdî jî, li dijî kurdan têbikoşe. Bi kurdî jî, înkariya kurd û Kurdistanê bike. Qet nebe çend salên din ji doza kurd bi paş ve biavêje an jî bide rawestandî. Ji aliyê din ve jî, bi çend stran û govendan çavê gelê kurd girê bide û bi vê listika hanê gel bixapîne.

Ma xem e, çi ye? Ji vir şûn ve êdî gelê kurd tê xapandin û ji doza xwe bi paş ve gav diavêje? Ev ne gengaz (mimkûn) e. Ev hem ji aliyê îdeolojîk-polîtîk û hem jî ji aliyê rêxistinî û çandî ve dûrî aqil e. Gelê kurd îro ji aliyê zanabûn û hişyarbûna neteweyî û rêxistinî ve gihîştîye radeyêke (dereceyêke) gelek bilind. Ew êdî rê nade listik û dek û dolabên romîyan. Tu kes û hêz êdî nikare wekî zamanên berê wiha bi awayekî hêsanî gelê kurd bixapîne. Erbakan dixwaze dema osmanî bi paş ve bîne. Bi riya dîn careke din gel bixapîne û rê li pêşîya têkoşîna rizgariya neteweyî bigire. Lê ev rê û metodên romê gelek kevn in û ne tiştêkî nû ye. Rê û metodên bav û kalên Erbakan Yavuz Sultan Selim, Sultan Abdulhamid û padîşahên osmanî yên din in. Li ser navê demokrasî û modernîzmê politîkaya Mustafa Kemal a nijadperest û şoven a 70 salî îflas kir û êdî nikarin wê politîkayê bidomînin, lê dîsa dixwazin careke din ruhê osmanî bi destê Erbakan û Refahê jî nû ve vejînin. Wekî ku kurd, osmaniyên dagirker û barbar nas nakin an jî, ji bîr kirine. Dîrok zû bi zû ji bîr nabe û nayê veşartin. Kurd ne nezan û dîn in ku dîroka reş a osmaniyan ji bîr bikin.

Mustafa Kemal leşkerêkî Yavuz û Abdulhamid bû. Bi rengekî din politîkaya wan a îflasî xwest li ser navê demokrasîyê bidomîne. Her wiha politîkaya osmaniyên dagirker û nijadperest li ser navê demokrasîyê bi zor bela 70 salî dikaribûn bidomînin. Divê baş bê zanîn ku politîkaya Erbakan ji politîkaya kemalîstan ne politîkayêke cuda ye. Ya osmaniyan a 600 salan e. Ya bavê Kemalîzmê ye. Bingeha vê politîkayê dagirkirin, talan, wêran, înkarkirin û asimilasyon e. Madem ku ev ne listik e, çima ji bo girtina MED-TV hemû derfetên xwe yên diplomatîk û madî û manewî bi kar tînin. Ji aliyê din ve ew bi xwe niha dixwazin tv'ya kurdî vekin. Belê politîkaya çelîkên osmaniyan ev e.

Birîn cebar nabe û hêvî namire...

Ew tirk e, kurd e, kiye, ji ku ye? Em nizanin û ne lazimê jî... Lê em dizanin ku kezeba wê girtine, birine, wê û gelegên wekî wê birîndar hiştine... Li kezeba xwe digere...

tu... bi lez ji mala xwe derketî û dereng mayî. Deriyê erebeya xwe vediki, beriya ku siwar bibî, tevî leza xwe jî, fêm dikî ku erebeya te nizm bāye; tekelê wê ne li şûna xwe ne...

Tu... bi jin û zarokên xwe re rojekê derketî geştê. We ji xwe re dereke wisa tenha hîlbijart ku li riya sê saetan insan tune bin... Hûn li bin siya kevneçinareke ku li ber aveke sar û spî ye rûniştin. We çaydank tije av kir, danî ser tûpê biçûk; beriya ku tûpê xî, tu cixareyekê ji pakêta xwe derdixî, datîni ser lêva xwe û destê xwe dikî berîka êlekê xwe, lê destê xwe vala ji berîka xwe derdixî; hesteyê te ne li şûna xwe ye...

Tu... bi dilekî xweş devê sandoqa xwe vediki ku cihêzên xwe nişanî cîrana xwe bidî, lê sandoq vipîvala ye...

Tu... pîremêrê bawî, tu dixwazî hinekî di honikahiya êvarê de bimeşî; so-

Navê wan di çapemeniya tirk de "Dayikê Şemiyê" ne, lê ew bi xwe dayik û xizmên windayîyan in, an jî "mirov" in. Tev kezebşewitî ne, îcar ev jî tîr nekir "Dayikên Înê" jî derxistin pêşîya wan, erê dayikên leşkeran.

RAHMÎ BATUR bi çavekî ne ji rêzê li mijarê nihêrt.

la xwe li pê dikî, destê xwe bêşik dirêjî pişt derî dikî, lê gopalê te ne li şûna xwe ye...

Tu... roja îne diçî mizgeftê tevî xudbeyê dibî; piştî nimêjê derdikevî ku sola te ne di nav solan de ye, li şûna xwe nîn e...

Tu... bi zarezar ji dayika xwe ya belengaz hinek pere distîni û baz didî dikanê; benîşt û nokê şekirkirî dixwazî; lê dema ku ji bo pereyê dikandar bidîyê, destê xwe dixî berîka xwe, sê tiliyên te bi hev re di quleke fireh de diçîne xwar...

Tu... ji xew radibî, hewl didî xwe ku diranê xwe bişoyî; lê firçeya te ya di-

ranşûstinê ne li şûna xwe ye...

Tu... (xanima diltenik) laqa wî amade dikî, bi fikîni jê re dibî, lê fînoya te ya biçûk û spî û delal nayê xwe navêje bersinga te; li şûna xwe nîn e...

Tu... ew... ez..

Em tev...

Dema em tiştêkî xwe wînda dikin, ji me ye ku rehek ji dilê me diqete. Na, bi rastî jî diqete!..

***

Kes nizanê ku kengê dest pê kir... Belkî mehek berê, belkî salek, belkî deh sal, sed sal, hezar, deh hezar sal berê... Belkî hê ku ew roj bi "şemî"yê ne-

hatibû binavkirin û Lîseyaya Galatasarayê çênkiribûn, ew her roja şemiyê, wekî îro, dîsa dihatin li ber Lîseyaya Galatasarayê rûdiniştin...

Û belkî wekî îro, hê ji wê demê ve ku ew li ber Lîseyaya Galatasarayê rûdiniştin, insanên ku bi çavên bitirs, bi çavên tije pîrs û bi dizî li wan mêze dîkirin, di ber wan re bêdeng diherikîn, diçûn, di dilê xwe de digerlandin:

- Ev kî ne, çi dixwazin?
- Neyarê dewletê ne!
- Rojê me herimandin!
- Terorîst in!
- Na, dayikê terorîstan in!
- Xwedê bela wan bide!
- Ax!..
- Ne ji van polîsan bûya...
- Bi Xwedê ezê jî li ba wan rûniştama...
- Demokrasi tune, ez çi bikim?!
- Her bijîn!
- Kezêba wan jî, pola ye...

d

ema em
tişteki xwe

winda dikin, ji me ye ku
rehek ji dilê me diqete.
Na, bi rastî jî diqete!..
Dîsa jî mirov zû ji bîr dike.
Lê dayikên windabûyan?
Gelo dema zarokên wan
digirin, dibin; ji saza dilê
wan çend tîl diqetin?
Ew jî dikarin ji bîr bikin?

- Tirs çî ye, nizanin...
- Ku ev jî nebin...
- Lo heyran însanetî miriye, kes li
gaziya wan nahisîne, piştigiriya wan na-
ke. Ku millet çariya bêxîretiyê ji ser
xwe biavêje, tirsî xwe bişkêne, ma...
Ey wax! Dîsa xezeb ji çavên polîsan di-
bare! Zû ji vir herim, hê ku teperep der-
neketiye... Mirov dizane çî dibe?... Kî
dikeve pêşiya wan sebavan, dikutin, di-
bin...

***

Tu... ew.. ez..
Em tev...
Dema em tişteki xwe winda dikin, ji
me ye ku rehek ji dilê me diqete. Na, bi
rastî jî diqete!.. Dîsa jî mirov zû ji bîr
dike.

Lê dayikên windabûyan? Gelo dema
zarokên wan digirin, dibin; ji saza dilê
wan çend tîl diqetin? Ew jî dikarin ji
bîr bikin?

***

Piştî darbeya 12'ê rezberê li
Çewlikê (Bingolê) leşker diavêjine ser
mala Hüseyin Morsûmbül û wî digirin,
dibin. Ji dayika wî re dibêjin:

"Emê ifadeya kurê te bigirin û bişî-
nin."

Lê naşînin. Di ser de jî tîl bavê wî
ku nexweş e, ji nav livînan derdixin, di-
bin. Lê dixin, dibêjinê:

"Kurê te revîya! Te, ew li ku veşar-
tiye, bibêje?!"

Heta şeş-heft salan, tim diavêjine ser
mala wan:

"Ka kurê we?!"

Ew nikarin, newêrin bibêjin "Ka ku-
rê me, we çî anî serê wî", lê ew tîl, kur
ji wan dixwazin... Piştî demekê êdî hew
dikarin îdare bikin, bar dikin...

Ji aliyê din ve jî, henekên xwe bi

wan dikin: Tim banga leşkeriyê dikin,
nameya bangê rê dikine mîla wan, di-
bêjin bila were, bibe leşker...

Şazdeh sal dibore... Rojekê di çape-
meniyê de dema nûçeyekê li ser dayi-
kên windabûyan dixwînin, dayika wî û
xweha wî tîl, li ber Lîseyaya Galatasara-
yê rûdin.

Piştî şazdeh salan, dayika Hüseyin
Morsûmbül li bajarê Stenbolê kurê xwe
dixwaze...

car, dayikên windabûyan li ber Lîseyaya
Galatasarayê bûn û dîsa wekî xweliya
Xwedê li hawirdorên wan polîs hebûn.
Lê ev car li kesî nedan, kes negirtin.

Hunermend Ferhat Tunç û Şanar
Yurdatapan jî, ji bo piştigiriya dayikan
hatibûn.

Gazîna bavê Hasan Ocak guhê ker
qul dikir:

"Ez do çûm goristana pakrewanan.
Hinekên li ser gora miriyên xwe dua

bû..."

Dayikek rabû ser piyan:

"Bi lêdan û girtinê bi me nekarin.
Îcar çûn li hemberî me, bi navê dayikên
inê, dayikên leşkeran derxistin, wekî
ku me zarokên wan kuştibin, me zarokên
wan revandibin..."

Dixwazin me li dijî hev derxin. Lê
êşa me, birîna me yek e, em dixwazin
ku ew jî werin, em bi hev re tîkoşinê
bidin... Bo çî ewê zarokên me birevî-
nin, winda bikin, bikujin û di ser de jî
me li dijî hev derxin?"

Wezirê Tenduristiyê Yıldırım Aktu-
na di civîna çapemeniyê de ji bo dayi-
kên windabûyan û dayikên leşkeran
wiha digot:

"Em dayikên şemiyê û dayikên inê
binin cem hev..."

Çawa ku problem di navbera dayi-
kan de be, tu roleke dewletê tê de tune
be, dibêjin em dayikan binin ba hev.
Yanê dewlet mîzînatîya xwe, edaleta
xwe dide nîşan. Hewl dide xwe ku pîr-
girêkên di navbera welatîyên xwe de
çareser bike...

Lewre, dayikên windabûyan in ên
ku leşkeran dikujin û dayikên leşkeran
in ên ku Aysel Malkaç, Hüseyin Mor-
sûmbül, Ali Tekdağ, Fehmi Tosun, Ta-
lat Türkoğlu, Beşir Sayın, Nedim Ak-
koyun, Düzgün Tekin, Hasan Ocak,
Rıdvan Karakoç û gelek kesên din gir-
tin, revandin...

Hinek kuştin, termên wan avêtin
derinan û kes nîzane ku bi hinekên din
çî kirin...

Yanê kaniya eş û janên vî welatî
dayik in...

Û ku mirov destê xwe daneyne ser
wijdana xwe, tu guncheke dewletê
tune!

Serê her gunehî dayik in, DAYIK...
Em dayikan bikujin!

**Dewlet hewl dide xwe ku dayikên windabûyan û yê leşkeran
li hev bine. Lewre, dayikên windabûyan in ên ku leşkeran
dikujin û dayikên leşkeran in ên ku gelek mirov girtin,
revandin... Hinek kuştin, termên wan avêtin derinan û kes
nîzane ku bi hinekên din çî kirin...**

Birin bêderman e, cebar nabe...
Û hêvî namire...

***

Ev şemîya ku borî jî, dîsa wekî her

dikir, hinekên mela anibûn pê yasin di-
dan xwendin û hinek jî digiriyan... Ez
di nav wê goristanê de geriyam, geri-
yam, geriyam... Lê min gora kurê xwe
nedît. Ew bêmezêl bû, gora wî tune

Ceribandinên Montaigne

PORTRE / MONTAIGNE

Michel de Montaigne di 1533'an de ji dayik dibe û wî didin pîrikekê da ku wî mezin bike. Di du saliya xwe de bi metodeke nû hîn latînî dibe. Piştî ku dibe heft salî jî li koleja herî baş a Fransayê dest bi perwerdehiyê dike. Di 1546'an de jî (13 salî) li Bordeaux'ê di Fakulteya Edebiyatê de felsefeyê dixwîne. Piştî du salên din jî (1548) li Toulouse'ê diçe dibistana hiqûqê.

Di 1557'an de dikeve Meclîsa Belediyeya Bordeaux'ê. Di 1565'an de bi Françoise de la Chassagne re dizewice. Sala 1582'an, ew dibe Serokê Belediyeya Bordeaux'ê.

Montaigne di 1572'an de dest bi nivîsîna "Les essais" (Ceribandin) dike. Heta 1589'an jî hin tiştan li serê zêde dike û ev kitêb digihîje halê xwe yê herî xurt û birêkûpêk. Michel de Montaigne di 1592'an de wefat dike.

Mîna Pascal jî gotiye; her tiştên di "Les essais" (Ceribandin) de, mirov ne di Montaigne de, di xwe de dibîne. Heta mirov hinekî din jî zêdetir here, dikare mîna Béranger bibêje: "Montaigne jî, çiqas ji fikrên min dizîne!"

kûrahiyê didin; tameke nedîtî didin wan; lê belê li ser vê yekê gelekî baş difikirin û karê xwe bi pisporî dikin.

Mirov li nivîskarên vê demê dinihêre, dibîne ku tev ne ehlî vî karî ne. Mîna her kesî axaftinê biçûk dibînin û dest diavêjin karên mezin û bicesaret. Feqet ji ber bêhunerî û bêzewqiyê di nivê rê de dimînin. Tiştên gelekî ecêb; bêtam û bêmane derdixin holê. Bi vî rengî, ew tiştên ku hêjayî qada bilind in, dixin bin erdê. Li hemberî tiştêkî nû ji xwe ve diçin. Ne xema wan e ku bi kêrî tiştêkî tê an na. Ji bo ku peyveke nû bi kar binin ya kêvn diavêjin, gelek caran jî ew peyva ku diavêjin ji ya nû bihêz û zindîtir e.

Di zimanê me de îmkanên fireh ez dibînim, lê belê me ew kêrn bi kar aniye. Bi zimanê ku di nêçîr û şer de em bi kar tînin, ma mirov dikare çi neke; gelek peyvan ji wê axaftinê em dikarin bistînin. Biwêjên di zimanê axaftinê de, mîna giyayan in, çiqas cih diguherin, ew qas jî biber û bihêz dibin.

Zimanê me gelekî dewlemend e lê, zêdetir saxlemî û zindîtîyê dixwaze. Gelek caran têrî ramanê bicoş û herikbar nake. Dema mirov dest bi xebateke kûr dike, ziman gelekî qels dimîne. Wê çaxê jî, ji mecbûrî mirov serî li latînî û grekî dide. Em hêza peyvên ku di zimanê gel de ne, bi hêsanî nikarin bibînin. Çunkî ev peyv wisa beredayî hatine bikaranîn ku, ketine bin piyan û xweşikiya wan bûye ji rêzê. Gelek peyvên binirx, biwêjên delal hene ku piştî ku ji aliyê gel ve hatine bikaranîn, rengê wan jê çûye, delaliya wan nemaye. Lê belê ew kesên ku pozê wan baş bêhnê distîne, ji van biwêjan tameke xweş distînin; her wiha nirxa wan kesên ku ew peyv cara yekemîn gotine, bi ketina erdê winda nabe.

AYNUR BOZKURT

MONTAIGNE DENEMELER

TÜRKÇESİ: SABAHATTİN EYUBOĞLU

cem yayinevi

Girîngiya Montaigne ew e ku ji 400 sal berî vêga pirtûka xwe ya bi navê "Les essais" (Ceribandin) nivîsiye, lê îro jî, ji bo xwendeyanan pirtûkeke jênager e. Her nivîsa ku tê de ye mirov dikare her tim bixwîne û jê tameke din bistîne. Mîna Pascal jî gotiye; her tiştên di "Les essais" (Ceribandin) de, mirov ne di Montaigne de, di xwe de dibîne. Heta mirov hinekî din jî zêdetir here, dikare mîna Béranger bibêje: "Montaigne jî, çiqas ji fikrên min dizîne!"

Ji bîr girîngiya Montaigne û pirtûka wî "Les essais" (Ceribandin), ev nivîs a "Li ser zimên" jî ve pirtûkê hatiye standin. Her çiqas Montaigne ev nivîs li ser zimanê xwe fransîzî nivîsandibe jî, wê werê dîtin ku tiştên tê de çiqas baş rewşa îro ya zimanê kurdî tîne zimên.

Divê bê zanîn ku fransîziya berî 400 salan wê zêde neşibe ya îro. Lê Sabahattin Eyuboğlu demeke dîr û dirêj li ser xebat kiriye û bi zimanekî pak ew wergerandiye zimanê tirkî. Ev wergera kurdî jî, ji wergera Eyuboğlu pêk hat.

LI SER ZIMAN

Mirovên hunermend û fikirmend, bi gotin û nivîsên xwe, nîrxekê didine zimên. Vî karî jî, bi riya tewandina ziman, zêdekirina îmkan û bi xurtkirina zimên dikin; ne ku tiştên nû dixin nav zimên. Peyvên nû naxin navê. Wan dewlemend dikin, mane û bikaranîna wan xurt dikin,

Ji Elbîstanê bi texmîna 15 km'yi bi rojava de gundek heye; navê wî Qere Elbîstan e. Li giraveke di nav Çemê Ceyhanê de hatiye avakirin. Li hawirdora wê giravê çem diherike. Bi pîreke (maxeke) ji beştan çêkirî gund bi peravê wê ve girêdayî ye. Gundî, bi terş û talan di ser wê pîrê re derbasî gund dibin. Ango di rewşeke nexweş de ne.

Dewletê ji wan re li hevraza çiya, avahiyan nûjen ava kiribûn, lê gundiyan terkî gundê xwe nekirin, neketin wan avahiyan, niha giş kavi bûne.

Rojekê min sedema avakirina wî gundî li giravê ji mirovekî ku li vî gundî dihêwirî pirsî. Ewî serê xwe berda ber xwe, paşê serê xwe rakir, hinek beşî û got: "Wele şerm e, lê madem ev çend bala te kişandiye, ezê sedema gund ku li vî giravê hatiye avakirin ji te re rawe bikim." Dest pê kir, got:

"Berê bav û bapîrên me li Çiyayê Nûrheqê serbest û aza dijiyan, haya wan ji dewlet û gerdûnê nîn bû, dan û standina wan bi hev û din re bû. Bi rastî haya dewletê jî ji wan nîn bû. Rojekê dewlet bi wan hay dibe ku li gundekî serê çiya hêwirîne û bêbac dijîn. Ji bo komkirina bac û qaççora sewalan tahsildarekî diştin gund. Tahsildar peya, di bin gelek asteng û aloziyan de, bi halekî ne xweş, êvarê digihîje gund. Derengiya şevê, şîva wî amade dikin, li ber dafînin. Du xort, her yek darek di

Dîroka Qere Elbîstanê

dest wan de, li ser serê wî radiwestin. Mezinê gund dibêje, fermo ser şivê. Tahsildar dibêje:

"Apo, gelo ez bixwim ev xort wê li min bidin an nexwim, gelek bixwim wê li min bidin an hindik, ka ji min re bibêje, ev çi dar in, ev çi gef û gur e?"

Mezinê gund dibêşe û dibêje: "Na birazî na, netirse; tu kerem bike şîva xwe bixwe. Li gundê me mişk zehf in,

ji bo ku nekevin ber te şîva te neherimînin, ew xort parêzkariya şîva te dikin."

Tahsildar piştî komkirina bac û qaççorê ji wan re dibêje: "Bi xêr saleke din ku ez werim, ez dê ji we re dermanê mişkan bînim."

Sal dizivire, dema komkirina bac û qaççorê ye, yê tahsildar pişikêkê bi xwe re dibe û diçe gund. Dema şîva wî amade dikin dîsa du xort radihêjin ço-

yên xwe di ser serê wî re disekinin. Ji xortan re dibêje: "Hûn zehmet nekin, va ye min dermanê wan aniye." Pişikê ji torbe derdixe, berî odê dide; dibe miyew miyewa pişikê, mişkekî li vir digire yekî li wir, yê din bi qulan de direvin. Tahsildar, pişikê diyarî wan dike. Gundî dora xwe dafînin ser pişikê. Rojekê li malekê dihêwire; qira mişkan tîne. Pişka wan zehf qelew dibe; dibe mîna keftarekî, mîratmayî.

Rojekê pişik li ser dîwarê hewşekê dimelise; her du lepên xwe dialêse û di sînga xwe dide. Gundî li hev dicivin; li pişikê temaşê dikin, lê rewşa wê ne baş dibînin. Ji hev û din dipirsin, gelo ev mahlûk çi dike û çi dixwêze. Mezinê gund baş bala xwe dide pişikê û dîv re dibêje:

"Ma hûn ker in an debeng in. Va ye baş jê tê fêmkirin ku ceng û pevçûnê ji me dixwaze. Dibêje min qira mişkan aniye, ji îro û pê ve dora we ye."

Gundî dibêjin: "Kalo, aqilekî bide me." Kalo li wan vedigerîne: "Ma aqil ji wê re dibe. Îşev alavên sivik hilgirin ku di tariya şevê de em ji ber bar bicivînin. Pêşî rizgariya me pêwîst e."

Ew bi dizîka ji ber pişikê bar dikin. Dotira rojê tînen ber Çemê Ceyhanê. Dema ev girav dibînin zehf kêfa wan jê re tê û derbasî giravê dibin. Ew roj û ev roj di vî giravê de hêşîr mane."

Î. OMERÎ

XELAT...

A	H	S	W	H					
C	H	P	B	I	R	A	D	E	R
M	T	N	A	K	R	A	V	E	
T	E	Ş	I	R	Ê	S	B	A	S
D	E	V	R	T	S	A	L	E	
X	A	K	S	H	Û	S	Î	N	
R	A	S	E	R	R				
Ş	I	R	E	K	G	A			
F	B	I	B	A	V				
Û	P	I	R	E	L	K			

Bersiva Xaçepirsê (26)

Xaçepirsê me bixelat e. Di 15 rojan de çî bersiv bigihîjin me, emê wan binirxînin û bi rîya pişkê li 10 kesên belav bikin.

Xelata hejmara me ya 28'an kitêba Mustafa Borak "Gotinê Pêşiyên Kurda" ye.

Jêrenot:

Ji bo ku bersiva we bê nirxandin, divê hûn "Peyva Veşarî" di nava qutiyên li bin xaçepirsê de binivîsin û tevî adresa xwe ji me re bişînin.

Kesên ku xelata xaçepirsê 26'an, kitêba Hefîm Yûsiv "Mirî Ranazîn" qezenc kirine: Hizniye Qaso/Batman, Muhyettin Aksın/Van, Dilber/Izmir, Rıfat Kaya/Antep, Bayram Toplu/Antep, A.Kadir Akbulut/Izmir, Seyfettin Söyler/Birecik, Dilan Selçuk/Hatay, Abdullah Oktay/Siirt, Ahmet Göl/Adıyaman.

XAÇEPIRSA BIXELAT (28)

XAÇEPIRS

Hilpişkîn	Cade	Milet	Di dîrokê de dewletek	Sebir	Bajar bi erebî
Ufq	Bizot	Navekî mîran		Pozitif	
Rutbeya serbaz					
			Goleke li Rûsyayê		
			Dirî		
Rêxistin- eke Baskî Agır		Di notayê de sekin Kesê di wêne de		Allf	Pêspir- tîkek
	Filozofekî İngiltz				Firewnê mezin
	Gelî				
Rojek		Geşt		Pêxembere k	
Nexweş- nek		Meta		Sewaleke kedî	
			Kar		
			Belê		
Kevîrek bi buha	Mane			Zik	
	Lîng				
			Navekî yew- naniyan		
Eşîr		Dotna pez			

PEYVA VEŞARÎ

1 2 3 4 5 6 7 8

Zimanê zikmakî kesayetiya mirov xurt dike

Ji bo ku zimanê gelên bindest neyê qedexekirin, rêxistinên navneteweyî bi hin peymanan, rê li ber welatên serdest girtine. Her wiha li gorî Peymana Cenewreyê ya Mafên Mirovan li ku dera dinyayê dibe bila bibe, mafê zarokan heye ku bi zimanê xwe yê zikmakî perwerdehî bibînin.

Tirkiyeyê di sala 1954'an de Peymana Mafên Mirovan a Ewrûpayê û Peymana Mafên Mirovan a Cenewreyê, di sala 1988'an de jî Peymana Parisê pejirand, lê hê jî bi zimanê kurdî perwerdehî û fêrbûn qedexe ye.

Mebest diyar e, heke zimanê gelekî azad be ew gel jî bi awayekî, xwe azad dike. Di dibistanên tirkan de bi taybetî li ser vê mijarê tê sekinîn. Plan û program li gorî kitêbên ku dewletê derxistine tîr çêkirin. Kes nikare derkeve derveyî vê plan û programê. Armanca dewletê, perwerdehiya îdeolojiya fermî ye û jiholêrakirina şexsiyeta kurd e.

Girîngiya zimanê perwerdehiyê

Zarokê ku bi zimanê xwe yê zikmakî perwerdehiyê nebe û nasnameya wî/wê were înkarkirin, di şexsiyeta wan kesan de nakokiyekê pêk tê. Psikolojiya pir zarokên ku bi zimanê tirkî perwerdehî bûne van nakokiyên hilnagire, piraniyên wan dev ji dibistanê berdidin. Mazereta herî mezin jî dibêjin "Ez jê fêr nakin, ez bi ser nakevim".

Ev pirsirêk di şexsiyetê de xisletên nû diafirîne. Wekî derewkirin, ji malê revîn, dizikirin. Di vê pêvajoyê de nexweşiyên psikolojîk, kesaniyeteke asabî dertê holê. Li hêla din zarokên bi vî rengî ku ji dibistanan direvin, heke pêkutiyê malbatê jî li ser zêde hebe, wê gavê jî şexsiyeteke bêdeng ku her tiştî qebûl dike, nikare bi mirovan re tîkîliyan dayne, jiyane bi tenê

li dora malbata xwe û gundê xwe an jî bajarê xwe dibîne. Ji wî/wê re bi tenê pirsirêka zikê xwetêr kirin û li jiyane mayîn heye, ji bilî van tiştan tu tişt wî/wê eleqedar nake. Jixwe daxwaz jî ev e.

Berpirsiya dê û bavan

Zarokên ku li dibistanê berdeham dikin jî, di şexsiyetên wan de guherîna nû çêdibin. Wekî; kurdûna xwe qebûl nake, xwe wekî tirkê dibîne, an jî kurdî û tirkî jî bo wan muhîm nîn e, ew misilman in, qaşo enternasyonalîst in. Misilman jî tev bira ne, xwe di nav oldarên fermî de dibînin. Ev jî kesaniyeta wan diqêdîne, wan li hemberî bûyeran, li hemberî civakê bêdeng, bêşexsiyet dike.

Nikarin bi mirovan re tîkîliyê deynin, bi tenê di nav cemawera ku tê de ne de dijîn, bi hin hevalên xwe yê nêzik re hevaltiyê dikin, şexsiyeteke derewkar, dîrî jiyane ku bi tenê li berjewendiyên şexsî difikire dertê pêş.

Dê û bav hewce ye zarokên di vê rewşê de bi awayekî din perwerde bikin, zarokên bi şexsiyeteke xwedî rûmet bigihîjin. Guh bidine her pirsirêkên wan, wan bikin şexsekî civakê, bi her awayî bi civakê ve girê bidin. Bergeha jiyana wan fireh bikin.

Sistema perwerdekirina bi zimanê tirkî, van pirsirêkan derdixe pêş ji bo zarokên kurd û yê din.

Bi zimanê zikmakî perwerdehiya zarokan bi her awayî şexsiyetê xurt dike, zêdetir şexsiyetê li hemberî civakê berpirs dike. Her tişt bi vî awayî êşkere ye. Lê mirov nikare bibêje ji sedî sed her kes dikeve rewşeke wiha, kesên xwe jî vî psikolojiyê xelas dikin jî pir in. Lê îdeolojiya fermî piranî bi vî kirinê digihîje armanca xwe.

METİN AKSOY

Mebest diyar e, heke zimanê gelekî azad be ew gel jî bi awayekî xwe azad dike.

Di dibistanên tirkan de bi taybetî li ser vê mijarê tê sekinîn. Plan û program li gorî kitêbên ku dewletê derxistine tîr çêkirin. Kes nikare derkeve derveyî vê plan û programê.

Armanca dewletê perwerdehiya îdeolojiya fermî ye û jiholêrakirina şexsiyeta kurd e.

E vînê

Di dîrok û civakê de tê xuyakirin ku evîndarî têkoşîneke herf gur divê. Yanê evîn kesayeta mirov taqî dike. Wekî kesên şoreşger ku dîl dikevin destên neyar û di nav lepên wî de azmûneke girîng derbas dikin..

zora cezayê giran bir

hezkirin jiyana e, evîndarî jî jîndarbûn e. Evîna birûmet kesayeteke xurt dixwaze. Hemû kes li gorî xurtbûna kesayeta xwe wateyê dide evînê.

Gava mirov li jiyana civakan dinêre, evînî bi du hêla xwe xuya dibe:

Yek jê yên ku miradên wan bi hev re nebûye negihaye mirazê xwe. Bi gotineke din evînî bi zewacê neqediya. Mînakên di vê qadê de pir in. Ji civaka kurdan Mem û Zîn mînakeke mezin û pîroz e. Di vî warî de di nav kurdan de nifireke herf mezin û bixof heye. Ew nifireke ku gava tê gotin, giyansaziya mirov diheje:

"Mirazê te di qirika te de bimîne."

Ya din jî kesên ku bi mirazê xwe şad dibe ye. Lewre li ser ên ku digihêjin mirazê xwe, qet tiştê nehatiye nivîsandin. Van xoşewîstan wekî mîrxasên bînav tene zanîn.

Mirov dikare bibêje yên digihêjin mirazê xwe û yên nagihêjin mirazê xwe jî çelênê evînê wekî xwînê didin.

Evîn, xwediye têkoşîna xurt

Di dîrok û civakê de tê xuyakirin ku evîndarî têkoşîneke herf gur divê. Yanê evîn kesayeta mirov taqî dike, wekî kesên şoreşger dîl dikevin destên neyar û di nav lepên wî de azmûneke girîng derbas dikin. Hinek kes li vir dibin şoreşgerên mezin û navdar û hinek jî dibin îtirafkar.

Di warê evînê de têkoşîneke xurt û baweriyê qewîn bi biryarî xwişka Nurcan (Nurcan Akalın) daye. Bi Hemîd Akalın re nîşanê pêk tîne. Cuntaya 12'yê rezberê diqewime. Nurcan Xanim, dibêje:

"Gava ku hatin Hemîd girtin berî derbeya leşkerî bi 8 mehan bû. Wê gavê em dergistî bûn. Ne malbata wî û ne ya min bawer dikir ku ewê bê berdan."

Lewre ew jî doza PKK'ê hatibû girtin. Lê min tu car bawerîya xwe neşikand. Min di dilê xwe de digot gava ku Hemîd bimire, bila ez jî bimirim."

Tore xwestekan di dilan de dihêle

Zilamê wê Hemîd 12 salan di girtîgehê de radizê, di vê pêvajoyê de ew qet neçûye hêvdîtina wî jî. Me jê pirsî ku çima neçûye serdana wî? Wê got:

"Hin em ne zewicî bûn. Şerm bû ez biçûyama."

Niha jî zewaca wan, bi navê wekî Birûsk, Bager û Bawer sê zarokên wan hene.

Xwişka Nurcan dibêje:

"Rewş û mizgîniya vê evînê ev zarok in."

Hemîd û Nurcan li Sokeya Aydinê di kuzixêki de rûdin û jiyana wan bi dilgermî û dilxweşî didome.

Evîna wan zora cezayê ku dewleta tirk daye wan, biriye.

FEREC KURÊŞIVAN

